

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه حضرت فاطمه الزهرا (سلام الله عليها) شهرستان تهران

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

جایگاه قرض الحسنه در آیات و روایات

استاد راهنما

سرکار خانم طاهری

استاد داور

سرکار خانم ارفع

پژوهشگر

مرضیه سادات سجادی

آذر ماه ۱۳۹۴

تقديم به دوستداران و مروّجان فرهنگ نيكوى قرضالحسنه



تقدیر و تشکر

می‌نمایم

از سرکار خانم طاهری، استاد راهنمای ارجمندم

بابت راهنمایی‌های راه‌گشا

و مسئولین معاونت پژوهش مدرسه، به ویژه سرکار خانم بهتویی،

بابت زحمات دلسوزانه

در طی مراحل مختلف انجام این پژوهش



چکیده

امروزه اکثر افراد جامعه از «قرض الحسنه»، معنای «قرض غیر ربوی» را برداشت می‌کنند. در صورتی که در منظومه معارف دین اسلام، معنای بسیار غنی‌تری از «قرض الحسنه» به دست می‌آید. هم چنین بسیاری از افراد، نظیر مدیران صندوق‌های قرض الحسنه و یا حتی مبلغان دینی هنگام گفتگو و بحث درباره قرض الحسنه به کرات به آیاتی از قرآن کریم که شامل عبارت «یقرض الله قرضا حسنا» می‌باشد استناد می‌کنند؛ در صورتی که در تمامی آن آیات منظور از دادن قرض حسن به خداوند، متفاوت از معنای قرض الحسنه اصطلاحی رایج می‌باشد.

عدم آشنایی مناسب افراد جامعه با مفهوم دینی قرض الحسنه و آثار و برکات آن، باعث شده است، این سنت در بین جامعه اسلامی، آن چنان که شایسته است، رونق نداشته باشد.

در فصل اول این تحقیق پس از مفهوم‌شناسی قرض الحسنه و مفاهیم مرتبط با آن، با استفاده از منابع تفسیری معتبر، مفاهیم و معانی آیات مرتبط با موضوع قرض الحسنه در قرآن بررسی شده است.

در فصل دوم با استفاده از کتب روایی معتبر شیعی، احادیث مرتبط با موضوع قرض الحسنه جمع‌آوری گردیده و با بررسی و دسته‌بندی روایات، فضیلت قرض الحسنه، اهمیت و آثار مثبت گسترش قرض الحسنه و آثار منفی ترک آن و آداب قرض دادن و قرض گرفتن به تفصیل تبیین شده است. در فصل سوم نیز با تحلیل مختصری از وضع موجود جامعه در زمینه فرهنگ قرض الحسنه، راهکارهایی برای گسترش این سنت حسنه در جامعه ارائه گردیده است.

کلید واژه‌ها: قرض، قرض الحسنه، دین.

۲۲. ابن فارس، زکریا احمد؛ معجم مقاییس اللغة؛ قم؛ دارالکتب العلمیه؛ بی تا؛ ج ۵
۲۳. ابن فهد حلی، احمد بن محمد؛ عدة الداعی و نجاح الساعی؛ انتشارات دارالکتب السلامیه؛ چاپ اول؛ ۱۴۰۷ ق.
۲۴. ابن منظور، محمد بن مکرم؛ لسان العرب؛ قم؛ نشر ادب حوزه؛ ۱۴۰۵ ق؛ ج ۷
۲۵. بروجردی، آقا حسین؛ جامع أحادیث الشیعه؛ تهران؛ انتشارات فرهنگ سبز؛ چاپ اول؛ ۱۳۸۶ ش.؛ ج ۲۳ و ۲۴ و ۲۵
۲۶. جزیری، عبدالرحمان؛ الفقه علی المذاهب الاربعه؛ بیروت؛ دار احیاء التراث العربی؛ چاپ هفتم؛ ۱۴۰۶ ق؛ ج ۲
۲۷. حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعه؛ قم؛ موسسه آل البيت؛ چاپ اول؛ ۱۴۰۹ ق؛ ج ۱۸
۲۸. راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد؛ المفردات فی غریب القرآن؛ بیروت؛ نشر دارالمعرفه؛ ۵۰۲ ق.
۲۹. سنهوری، عبدالرزاق؛ الوسیط؛ بیروت؛ دار احیاء التراث العربی؛ بی تا؛ ج ۵
۳۰. طبرسی، حسن بن فضل؛ مکارم الأخلاق؛ قم؛ الشریف الرضی للنشر؛ چاپ چهارم؛ ۱۴۱۲ ق.
۳۱. طبرسی، علی بن حسن؛ مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار؛ نجف؛ المكتبة الحیدریه؛ چاپ دوم؛ ۱۳۸۵ ق.
۳۲. کلینی، محمد بن یعقوب؛ الکافی؛ تهران؛ دارالکتب الإسلامیه؛ چاپ چهارم؛ ۱۴۰۷ ق. ج ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۷ و ۸
۳۳. مجلسی، محمد باقر؛ مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول؛ تهران؛ دارالکتب اسلامیه؛ چاپ دوم؛ ۱۴۰۴ ق؛ ج ۶
۳۴. موسوی خویی، سید ابوالقاسم؛ المسائل المنتخبة فی فتاوی الخویی؛ تهران؛ نشر مرکز تحقیقات استراتژیک؛ ۱۳۷۴ ش؛ ج ۳

نشریات و اسناد رسمی

۳۵. شورای عالی انقلاب فرهنگی، سند نقشه مهندسی فرهنگی کشور؛ انتشارات دبیرخانه شورا؛ ۱۳۹۲ش.

۳۶. هادوی نیا، علی اصغر؛ «گزارش تحلیلی هر هیأت یک صندوق قرض الحسنه»؛ روزنامه کیهان؛ شماره

۲۱۱۸۷؛ ۲۸ مهر ۱۳۹۴

پایگاه‌های اینترنتی

۳۷. حبیبیان نقیعی، مجید؛ «راهکاری برای ترویج قرض الحسنه»؛ گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن

(ایکنا)؛ آذر ۱۳۹۲

۳۸. عبدالملکی، حجت الله؛ «شبهه ربا در قرض الحسنه به شرط قرعه‌کشی»؛ گفت‌وگو با خبرگزاری

بین‌المللی قرآن (ایکنا)؛ مهر ۱۳۹۲

۳۹. پایگاه اینترنتی بانک قرض الحسنه رسالت به آدرس:

<http://www.rqbank.ir>

۴۰. پایگاه اینترنتی بانک قرض الحسنه مهر ایران به آدرس:

<http://www.qmb.ir/AboutBank/History/Established.aspx>

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
کلیات تحقیق.....	۷
۱- تعریف و تبیین موضوع.....	۸
۲- اهمیت و ضرورت پژوهش.....	۸
۳- اهداف پژوهش.....	۹
۴- پیشینه پژوهش.....	۹
۵- سؤالات پژوهش.....	۱۱
۶- روش پژوهش.....	۱۲
۷- ساختار پژوهش.....	۱۲
۸- کلیدواژه‌های پژوهش.....	۱۳
فصل اول: مفهوم‌شناسی قرض الحسنه و جایگاه آن در آیات قرآن کریم.....	۱۴
۱-۱- مفهوم‌شناسی قرض الحسنه.....	۱۵
۱-۱-۱- معنای لغوی و اصطلاحی قرض.....	۱۵
۱-۱-۲- معنای قرض الحسنه.....	۱۶
۱-۱-۳- معنای فقهی قرض.....	۱۷
۱-۱-۴- رابطه قرض با دین.....	۱۸
۱-۱-۵- تفاوت عقد قرض با دیگر عقود.....	۱۹
۲-۱- قرض الحسنه در قرآن کریم.....	۲۱
۱-۲-۱- آیه اول: آیه ۲۴۵ سوره بقره.....	۲۳
۲-۲-۱- آیه دوم: آیه ۱۲ سوره مائده.....	۲۴
۳-۲-۱- آیه سوم: آیه ۱۱ سوره حدید.....	۲۵
۴-۲-۱- آیه چهارم: آیه ۱۸ سوره حدید.....	۲۷
۵-۲-۱- آیه پنجم: آیه ۱۷ سوره تغابن.....	۲۸
۶-۲-۱- آیه ششم: آیه ۲۰ سوره مزمل.....	۲۹

۷-۲-۱- ویژگی‌های قرض‌الحسنه در قرآن..... ۳۱

۸-۲-۱- مذمت ربا در قرآن..... ۳۴

۹-۲-۱- قرض در روایات تفسیری..... ۳۵

۱۰-۲-۱- قرض موضوع بزرگترین آیه قرآن..... ۳۶

فصل دوم: جایگاه قرض‌الحسنه در روایات..... ۳۷

۱-۲- فضیلت قرض دادن..... ۳۹

۲-۲- توصیه به قرض دادن..... ۴۵

۳-۲- ادای قرض توسط خداوند..... ۴۸

۴-۲- مذمت قرض گرفتن..... ۵۲

۱-۴-۲- کراهت قرض گرفتن..... ۵۲

۲-۴-۲- اجتناب از قرض گرفتن..... ۵۳

۳-۴-۲- سختی قرض گرفتن برای قرض گیرنده..... ۵۴

۵-۲- آداب قرض دهنده..... ۵۸

۱-۵-۲- عدم شرط گذاشتن..... ۵۸

۲-۵-۲- شاهد گرفتن..... ۶۰

۳-۵-۲- مهلت مناسب دادن..... ۶۱

۴-۵-۲- دعا برای بدهکار..... ۶۲

۵-۵-۲- جواز دریافت گرویی و استفاده از گرویی با کسب اجازه..... ۶۲

۶-۵-۲- عدم سختگیری در بازپس‌گیری..... ۶۳

۷-۵-۲- بخشش قسمتی از قرض..... ۶۶

۸-۵-۲- مدارا کردن و تمدید مهلت..... ۶۶

۶-۲- آداب قرض گیرنده..... ۶۸

۱-۶-۲- رضایت بر تقدیر الهی..... ۶۸

۲-۶-۲- توکل بر خدا..... ۶۹

۳-۶-۲- دعا برای ادای قرض..... ۷۱

۴-۶-۲- خواندن نماز شب و دادن صدقه..... ۷۳

۵-۶-۲- داشتن نیت ادای قرض..... ۷۴

۷۶	۲-۶-۶-اهتمام به ادای قرض.....
۸۰	۲-۶-۷-حسن تعامل با قرض دهندم.....
۸۱	۲-۶-۸-عدم تاخیر در ادای قرض.....
۸۲	۲-۶-۹-فضل و کرامت در ادای قرض.....
۸۳	۲-۶-۱۰-جواز پرداخت منفعت حلال به قرض دهندم.....
۸۵	۲-۷-پیامدهای ترک قرض الحسنه.....
۸۸	فصل سوم: ارزیابی فرهنگ قرض الحسنه در جامعه امروزی و راهکارهای ترویج آن
۸۹	۳-۱-فرهنگ، مهندسی فرهنگ و مهندسی فرهنگی.....
۹۱	۳-۲-ارزیابی وضع موجود قرض الحسنه از منظر مهندسی فرهنگ و راهکارهای ترویج آن.....
۹۱	۳-۲-۱-برداشت جامعه از مفهوم قرض الحسنه.....
۹۳	۳-۲-۲-آگاهی بخشی نسبت به قرض الحسنه.....
۹۴	۳-۲-۳-تغییر نظام ارزشی جامعه در موضوع قرض الحسنه.....
۹۵	۳-۲-۴-راهکارهای فرهنگ سازی در موضوع قرض الحسنه.....
۹۷	۳-۲-۵-رفع موانع فرهنگی ترویج قرض الحسنه.....
۱۰۱	۳-۳-ارزیابی وضع موجود قرض الحسنه از منظر مهندسی فرهنگی و راهکارهای ترویج آن.....
۱۰۲	۳-۳-۱-بانک ها و موسسات مالی اعتباری.....
۱۰۴	۳-۳-۲-بانک های قرض الحسنه.....
۱۰۶	۳-۳-۳-صندوق های قرض الحسنه عمومی.....
۱۰۷	۳-۳-۴-صندوق های قرض الحسنه کارکنان.....
۱۰۸	۳-۳-۵-ایجاد سازوکارهای جدید برای قرض الحسنه.....
۱۰۹	نتیجه گیری.....
۱۱۱	پیشنهادهای.....
۱۱۲	فهرست منابع.....